Rapport till Finanspolitiska rådet

2014/3

Analys av rörelser i inkomstfördelningen vid införande av jobbskatteavdraget

Konjunkturinstitutet

Elin Ryner

Finanspolitiska rådet är en myndighet som har till uppgift att göra en oberoende granskning av regeringens finanspolitik. Rådets uppgifter fullföljs framför allt genom publiceringen av rapporten Svensk finanspolitik som lämnas till regeringen en gång per år. Rapporten ska kunna användas som ett underlag bland annat för riksdagens granskning av regeringens politik. Som ett led i uppdraget anordnar rådet även konferenser och utger skrifter om olika aspekter på finanspolitiken. I serien Studier i finanspolitik publiceras fördjupade studier eller rapporter som härrör från externa uppdrag.

Finanspolitiska rådet
Box 3273
SE–103 65 Stockholm
Kungsgatan 12–14
Tel: 08-453 59 90
Fax: 08-453 59 64
info@finanspolitiskaradet.se
www.finanspolitiskaradet.se

ISSN 1654-8000

1 Inledning

Denna rapport har skrivits av Konjunkturinstitutet på uppdrag av Finanspolitiska rådet. Rapporten beräknar fördelningseffekter med och utan arbetsutbudseffekter för jobbskatteavdraget (steg 1–5) men även enbart för det femte steget i jobbskatteavdraget. Beräkningarna görs med hjälp av Statistiska centralbyråns (SCB) mikrosimuleringsmodell Fördelningsanalytiskt statistiksystem för inkomster och transfereringar (FASIT) samt tillhörande arbetsutbudsmodell.

Rapporten inleds med ett metodavsnitt i vilket de beräkningar som görs i rapporten beskrivs. Avsnittet börjar med en beskrivning av FASIT och tillhörande arbetsutbudsmodell. Alla beräkningar i rapporten görs med hjälp av FASIT 2011 version 5 och utifrån urvalsundersökningen hushållens ekonomi (HEK). I rapporten görs två simulerade förändringar. Utgångspunkten i den första simuleringen är 2014 års ekonomiska förhållanden och regler exklusive hela jobbskatteavdraget. I denna miljö införs sedan jobbskatteavdraget. I den andra simuleringen är utgångspunkten 2014 års ekonomiska förhållanden och regler exklusive det femte steget i jobbskatteavdraget. Därefter införs det femte steget i jobbskatteavdraget. Efter metodavsnittet redovisas de beräknade effekterna. För de simulerade förändringarna redovisas de beräknade finansiella effekterna samt beräknade fördelnings- och arbetsutbudseffekter.

När fördelningsanalyser görs av regelförändringar på Finansdepartementet analyseras både den direkta och den långsiktiga effekten. I den långsiktiga analysen har man även låtit arbetsutbudet hos individerna anpassas och ekonomin befinner sig i en ny jämvikt. När fördelningseffekter studeras är det vanligt att man delar in individerna efter deras inkomst och vanligast då i decilgrupper. Indelningen i decilgrupper för den direkta effekten och den långsiktiga effekten görs på fördelningen *före* den simulerade förändringen. Detta innebär att ingen hänsyn tas till rörelser i inkomstfördelningen.

I denna rapport görs en utökad fördelningsanalys i förhållande till det som görs av Finansdepartementet. Med en utökad fördelningsanalys menas här att utöver en analys av den direkta och långsiktiga fördelningseffekten analyseras även rörelserna i inkomstfördelningen. Genom att även göra indelningen i decilgrupper för den direkta effekten och den långsiktiga effekten på fördelningen *efter* den simulerade förändringen kan man studera förändringen av den långsiktiga medelinkomsten per decilgrupp.

Den utökande fördelningsanalysen visar på att ett införande av jobbskatteavdraget inte minskar inkomstspridningen varken på kort eller på lång sikt (det vill säga då hushållen kunnat anpassa sitt arbetsutbud). Inkomstspridningen ökar i den nedre delen av inkomstfördelningen och minskar något i den övre delen. Detsamma gäller även införandet av det femte steget i jobbskatteavdraget, dock är förändringarna mycket små.

Att med hjälp av en modellsimulering analysera alla stegen i jobbskatteavdraget sammantaget medför att vi måste göra en del förenklande antaganden. Simuleringen genomförs i 2014 års ekonomiska miljö som bygger på en framskrivning av statistik från 2011. Ett införande av jobbskatteavdraget i

denna ekonomiska miljö blir därför inte det samma som om jobbskatteavdraget steg 1–4, som infördes 2007–2010, aldrig hade införts. Arbetsutbudet i urvalet från 2011 kan ha påverkats av jobbskatteavdraget steg 1–4 redan hade införts 2011.

Under samma period som jobbskatteavdraget har införts har även inkomstskatten för personer över 64 år sänkts (jobbskatteavdraget för äldre samt det förhöjda grundavdraget). I denna rapport har dock bara förändringen av justerad disponibel inkomst till följd av jobbskatteavdraget för personer under 65 år analyserats.

2 Metod

I detta avsnitt beskrivs de beräkningar som görs i rapporten. Grunden för beräkningarna är FASIT och tillhörande arbetsutbudsmodell. Avsnittet börjar därför med en kort beskrivning av dessa. Därefter beskrivs hur fördelningsanalysen görs. Här definieras justerad disponibel inkomst vilket är ett centralt begrepp i fördelningsanalysen. Slutligen beskrivs beräkningarna av arbetsutbudseffekterna.

2.1 FASIT

FASIT, som står för FördelningsAnalytiskt Statistiksystem för Inkomster och Transfereringar, är en statistisk beräkningsmodell för att beräkna effekterna av förändringar i skatte-, avgifts- och transfereringssystemen. Modellen har utvecklats av SCB i samarbete med Finansdepartementet. Grunden för FASIT är att ett individdataset, antingen HEK (Hushållens EKonomi) eller STAR (STatistiskt AnalysRegister), kopplas samman med programmerade skatte-, ersättnings-, transfereringsregler. HEK är SCB:s årliga urvalsundersökning av hushållens ekonomi och består av ca 17 000 hushåll, vilket motsvarar ca 38 000 individer. STAR är ett registerbaserat urval med ca 670 000 urvalspersoner. Urvalet kompletteras med uppgift om partner och barn, vilket leder till att antalet individer i urvalet är ca 1,6 miljoner. För simuleringarna i denna rapport används HEK.

Utifrån data och det programmerade regelverket kan inkomster, skatter, bidrag och ersättningar för varje individ och hushåll som ingår i datasetet beräknas. De data som används utgör ett urval varför vikter används för att överföra beräkningarna till hela befolkningen. Genom att göra beräkningarna med och utan regelförändringar kan bland annat förändringar av offentliga inkomster och utgifter, samt förändringar av hushållens disponibla inkomster till följd av regelförändringar beräknas.

För att göra beräkningar för år då utfallsdata ännu inte finns tillgängliga görs framskrivningar av de ekonomiska och demografiska förhållandena så att de sammanfaller med prognoser för året av intresse. Framskrivningen görs i två steg. Först kalibreras de vikter som används för uppräkning till hela befolkningen så att befolkningsstrukturen och andra uppgifter, till exempel antal utbetalda a-kasse- och sjukpenningdagar och antalet sysselsatta i olika arbetsmarknadssektorer, överensstämmer med kända eller prognostiserade värden. Sedan justeras inkomstvariabler för att återspegla den kända eller prognostiserade utvecklingen. När denna rapport skrivs baseras FASIT på data från år 2011 (senaste utfall) och framskrivning kan ske till och med år 2017.

Även om FASIT täcker in stora delar av de regelsystem som påverkar hushållens inkomster så finns det aspekter som kan vara svåra att simulera eller inte alls fångas upp. Ersättningar från socialförsäkringssystemen eller arbetslöshetsförsäkringen kompletteras exempelvis för många av avtalsersättningar och/eller privata försäkringar (Lindquist & Wadensjö, 2011). För de som har avtalsersättning kommer förändrade ersättningsnivåer att påverka avtalsersättningens storlek då avtalsersättningar vid sjukdom eller

arbetslöshet är begränsade i lag.[1] Höjda offentliga ersättningar minskar avtalsersättningarna. För privata försäkringar finns inga begränsningar. I FASIT simuleras endast avtalsersättningar vid sjukdom och vissa ersättningar vid arbetslöshet.

Slutligen ska det poängteras att de beräkningar som görs med FASIT är statiska, det vill säga de tar inte hänsyn till eventuella beteendeförändringar till följd av regelförändringarna som simuleras. Till FASIT har emellertid en arbetsutbudsmodell kopplats som tillåter beräkningar av hur arbetsutbudet kan förväntas ändras vid regelförändringar.

2.2 Arbetsutbudsmodellen

Detta avsnitt beskriver arbetsutbudsmodellen i korthet. En utförligare beskrivning finns i Finansdepartementet (2009). Arbetsutbudsmodellen består av tre sannolikhetsmodeller och en strukturell arbetsutbudmodell som används i två steg för att bestämma arbetsutbudet för en given regelstruktur.

Först tilldelas personerna en arbetsmarknadsstatus, baserade på huvudsaklig inkomstkälla, och delas in i följande grupper:

1. Barn (0–15 år)
2. Pensionär
3. Studerande
4. Föräldraledig
5. Personer med sjuk- och aktivitetsersättning
6. Arbetslös
7. Sjukskriven
8. I arbete
9. Övriga (uppbär ingen arbetsinkomst eller ersättning från socialförsäkringssystemet)

I modellen tillåts inte personer i någon av de fyra första grupperna att ändra sitt arbetsutbud. Vidare tillskrivs personer en status för hela året. Detta innebär att det exempelvis inte går att vara arbetslös ena halvan av året och arbeta den andra halvan.

För personer i arbetskraften, vilket i modellen innebär personer i grupperna 5 till 8, predikteras en ny status.[2] Med hjälp av de tre sannolikhetsmodellerna bestäms om en person ingår i någon av grupperna: personer med sjuk- eller aktivitetsersättning (5), arbetslösa (6) eller sjukskrivna (7). I sannolikhetsmodellerna spelar ersättningsgraden jämte individkarakteristika en betydande roll. Ersättningsgraden definieras i modellen som den disponibla inkomsten vid icke-arbete relativt disponibel inkomst vid heltidsarbete. Inkomstkällorna vid icke-arbete är: sjuk- och aktivitetsersättning, arbetslöshetsersättning samt sjukpenning. Bland individkarakteristikan ingår exempelvis kön, ålder, civilstånd och utbildningsnivå. De personer som ingår i

---

[1] SFB 28 kap. 19 § och SFS 1997:238, 31 §.

[2] Enligt AKU-definitionen ingår inte personer som är förtidspensionärer av hälsoskäl i arbetskraften. Sådana personer uppbär sjuk- eller aktivitetsersättning. I arbetsutbudsmodellen antas dock att även dessa individer kan påverkas av en regelförändring och anpassa sitt arbetsutbud.

arbetskraften och inte allokeras till någon av de tre grupperna går vidare till modellens andra steg.

I det andra steget beräknas arbetsutbud för de personer som återstår efter det första steget och de personer som ingår i gruppen ”övriga”. Gruppen övriga består av personer som inte har någon arbetsinkomst eller ersättning från socialförsäkringssystemet. Arbetsutbudet beräknas med hjälp av en tidigare estimerad strukturell arbetsutbudsmodell. Den strukturella arbetsutbudsmodellen är en diskret valmodell där personer kan välja mellan 13 olika arbetstider från noll till 55 timmar per vecka.[3] Den teoretiska utgångspunkten för modellen är en hushållsmodell där hushållet maximerar sin nytta med avseende på disponibel inkomst och fritid. Arbetsutbudet för hushållsmedlemmarna bestäms simultant och hushållets nettoresurser läggs samman. För ensamstående förenklas hushållsmodellen till en vanlig nyttomaximeringsmodell som inte beaktar andra vuxna individer i hushållet.

Preferenser i modellen beskrivs av en trans-log nyttofunktion med separabel onytta av att erhålla försörjningsstöd och en fast kostnad för att arbeta. Nyttofunktionen innebär en flexibel specificering av hushållets nytta, men också att nyttan av en persons fritid beror på en partners nytta av fritid samt av hushållets disponibla inkomst. Detta medför att modellen innehåller korseffekter inom hushållen. De parametrar i nyttofunktionen som bestämmer nyttan av fritid och onyttan av att erhålla försörjningsstöd är funktioner av observerbar (till exempel ålder, utbildningsnivå och antal barn) och icke-observerbar heterogenitet. Den strukturella modellen har estimerats separat för fyra grupper: ensamstående mödrar, ensamstående kvinnor, ensamstående män och samboende. Detta medför att beteende och därmed effekter av regelförändringar kan skilja sig åt mellan grupperna.

Efter modellens två steg har varje person tilldelats en arbetsmarknadsstatus och ett antal arbetade timmar. Antingen har personerna fått status ”sjuk- och aktivitetsersättning”, ”arbetslös” eller ”sjukskriven” i steg ett eller så har de fått status ”i arbete” och antal arbetade timmar eller status ”övriga” i steg två. De personer som i det andra steget får noll arbetade timmar ges status ”övriga”. För varje given regelstruktur kan på så sätt arbetsutbudet beräknas.

För att utvärdera en regelförändring beräknas först arbetsutbudet före regelförändringen. Sedan beräknas arbetsutbudet med ändrade regler. Genom att jämföra arbetsutbudet från de två beräkningarna erhålls regelförändringens arbetsutbudseffekter.

I princip jämförs två jämviktslägen – en jämvikt med oförändrade regler och en jämvikt med ändrade regler. Anpassningsbanan från den ena jämvikten till den andra beräknas inte i modellen. Simuleringsresultaten kan således tolkas som förändringar av arbetsutbudet på lång sikt. Vad som händer med arbetsutbudet på kort sikt fångas således inte i modellen.

När det gäller tolkningen av modellens resultat kan det vara på sin plats att notera att det är en *arbetsutbuds*modell och att analysen därför blir partiell till sin

[3] Arbetstiderna är 0, 10, 20, 30, 35, 37, 39, 40, 41, 43, 45, 50 och 55 timmar per vecka.

natur då efterfrågan på arbetskraft inte ingår i modellen, något som bland andra Finanspolitiska rådet (2010) lyft fram. Även om det går att argumentera för att modellen och liknande modeller i väsentliga delar fångar upp efterfrågesidan (Flood, 2010) så är det inte självklart hur arbetsutbudseffekterna kan översättas till effekter på sysselsättningen. Att som i Finansdepartementets senare analyser tolka resultaten som förändringar av individers önskade arbetsutbud förefaller rimligt (se anmärkning tabell 3.7 i Finansdepartementet, 2011). Modellens partiella natur understryks av att Finansdepartementet utvidgat sin analys av jobbskatteavdragets effekter med effekter på lönebildningen (jämför till exempel prop. 2009/10:42 med Finansdepartementet, 2011).

En annan sak som manar till försiktig tolkning är att de kvantitativa resultaten från arbetsutbudsmodellen kan vara känsliga för vilket år de data som används är ifrån (Riksrevisionen, 2009) och de prognoser som ligger till grund för framskrivningen av data (Finansdepartementet, 2010). Ytterligare en sak att ta i beaktande, speciellt när det gäller simuleringar av små förändringar och disaggregerad analys av resultaten, är att arbetsutbudsmodellen baseras på en urvalsundersökning och att vikter används för att räkna upp resultaten till hela befolkningen.

2.3 Fördelningsanalys

Ett centralt begrepp i fördelningsanalysen är *justerad disponibel inkomst*, ibland även kallad ekonomisk standard.[4] Ett hushålls disponibla inkomst är dess sammanlagda inkomst från arbete, kapital, näringsverksamhet och positiva transfereringar minus negativa transfereringar (framför allt skatter). Genom att justera den disponibla inkomsten för försörjningsbörda fås ett mått som är jämförbart mellan hushåll av olika storlek. Den disponibla inkomsten divideras med hushållets konsumtionsvikt enligt den svenska konsumtionsenhetsskalan från år 2004, se tabell 1. Hushållets justerade disponibla inkomst tilldelas samtliga hushållsmedlemmar.

Tabell 1 Svensk konsumtionsenhetsskala

Hushållsmedlem	Vikt
Första vuxen	1,00
Andra vuxen	0,51
Ytterligare vuxen	0,60
Första barnet (0–19 år)	0,52
Andra och påföljande barn (0–19 år)	0,42

Källa: SCB (2006).

Alla beräkningar i rapporten görs med hjälp av FASIT 2011 version 5 och HEK. Detta innebär att de beräknade finansiella effekterna kan avvika från vad regeringen har redovisat i sina beräkningar utifrån annat dataunderlag. I denna rapport använder vi HEK medan regeringen använder STAR, men detta leder

[4] För vidare information se prop. 2012/13:100 bilaga 2 underbilaga.

inte till några större skillnader. Däremot kan ursprungsår och framskrivning av dataunderlaget påverka resultaten.

Beräkningarna i denna rapport tar sin utgångspunkt i 2014 års regler och prognostiserade ekonomiska förhållanden. Dock utgår beräkningarna från att jobbskatteavdraget respektive enbart det femte steget i jobbskatteavdraget inte är infört 2014 och jämförs med att de införs detta år. Detta för att öka jämförbarheten med de siffror regeringen har publicerat i budgetpropositionen för 2014.

2.3.1 Fördelningseffekter

Fördelningseffekterna av den simulerade förändringen av jobbskatteavdraget utgår från inkomstbegreppet justerad disponibel inkomst som beskrevs ovan. Den procentuella förändringen av medelvärdet av justerad disponibel inkomst redovisas per decilgrupp. Indelningen i decilgrupper är gjord utifrån justerad disponibel inkomst före respektive efter regelförändringarna. Den procentuella förändringen av justerad disponibel inkomst redovisas för hela befolkningen.[5] Man kan även studera en del av befolkningen, men detta görs inte i denna rapport.

I tabell 2 visas det beräknade medelvärdet för justerad disponibel inkomst per decilgrupp år 2014 exklusive hela jobbskatteavdraget respektive det femte steget i jobbskatteavdraget. I detta sammanhang kan det noteras att personer med höga inkomster kan återfinnas i den nedre ändan av fördelningen av justerad disponibel inkomst till följd av stor försörjningsbörda.

Tabell 2 Justerad disponibel inkomst per decilgrupp (medelvärden)

Decilgrupp	Före jobbskatteavdraget införs	Före det femte steget i jobbskatteavdraget införs
1	81 952	84 623
2	130 139	134 936
3	153 480	160 490
4	175 110	184 907
5	195 978	208 112
6	217 839	232 340
7	243 416	259 540
8	277 920	296 099
9	329 555	348 980
10	595 635	615 286

Källa: Konjunkturinstitutet med hjälp av FASIT HEK2011 v5.

2.3.2 Arbetsutbudseffekter

Arbetsutbudseffekten av de två regelförändringarna beräknas med hjälp av arbetsutbudsmodellen.

[5] Teknisk not: Begränsning görs genom att bhink=1 och bhelarh=1 samt efter att arbetsutbudsmodellen har körts även att autyp ska anta ett värde mindre än 4.

Arbetsutbudseffekter av förändrade regler brukar delas upp i effekter längs den *extensiva marginalen* och effekter längs den *intensiva marginalen*. Med den extensiva marginalen avses om personer överhuvudtaget bjuder ut sin arbetskraft, det vill säga om de arbetar eller inte. Med den intensiva marginalen avses arbetsutbudet bland de som arbetar, det vill säga antalet arbetade timmar. Tillsammans utgör effekterna längs de båda marginalerna den totala arbetsutbudseffekten. Den totala effekten redovisas dels som procentuell förändring av arbetade timmar, dels i termer av årsarbetskrafter. En årsarbetskraft motsvarar 1 800 timmar. Vidare redovisas förändringarna per kvartilgrupp. Effekter längs den intensiva marginalen redovisas i årsarbetskrafter och per kvartilgrupp. Den extensiva marginalen redovisas som förändringen av antal personer i arbete. Dessa förändringar redovisas också per kvartilgrupp. Dessutom redovisas förändringen av antal personer som tillhör grupperna ”arbetslösa”, ”sjuka” och ”övriga”[6]. De antalsförändringar som redovisas är nettoförändringar.

Förutom arbetsutbudseffekterna redovisas även fördelningseffekterna som följer därav. Fördelningseffekterna redovisas för hela befolkningen som procentuell förändring av medelvärdet av justerad disponibel inkomst per decilgrupp. Detta görs i form av en direkt effekt och en långsiktig effekt. Den direkta effekten är förändringen av inkomsten utan hänsyn tagen till arbetsutbudseffekterna. Den långsiktiga effekten inkluderar effekterna av förändrat arbetsutbud.

Den direkta effekten motsvarar således fördelningseffekterna från de statiska simuleringarna. Då personer i arbetsutbudsmodellen endast kan inneha en arbetsmarknadsstatus kan dessa emellertid skilja sig åt. I FASIT kan individen vara arbetslös nio månader och ha arbete i tre månader. Motsvarande individ i arbetsutbudsmodellen skulle vara arbetslös hela året. I tabell 3 redovisas medelvärdet av den beräknade justerade disponibla inkomsten per decilgrupp i arbetsutbudsmodellen före simulerade förändringar av jobbskatteavdraget. Om dessa jämförs med inkomsterna för hela befolkningen i tabell 2 ses att inkomsterna i arbetsutbudsmodellen är mer sammanpressade.

[6] Med ”övriga” menas personer som inte har arbetsinkomst eller ersättning från sociala försäkringssystem. Detta inkluderar bland annat hemarbetande personer som mer eller mindre frivilligt är utan förvärvsarbete.

Tabell 3 Justerad disponibel inkomst per decilgrupp (medelvärden) i arbetsutbudsmodellen

Decilgrupp	Före jobbskatteavdraget införs	Före det femte steget i jobbskatteavdraget införs
1	89 013	94 851
2	137 099	143 444
3	161 471	170 484
4	185 024	196 504
5	206 853	221 288
6	229 474	245 814
7	256 126	274 342
8	289 168	308 935
9	338 062	359 349
10	580 914	601 184

Källa: Konjunkturinstitutet med hjälp av FASIT HEK2011 v5.

2.3.3 Utökad fördelningsanalys

Det vanliga i fördelningsanalyser är att indelningen i decilgrupper för den direkta effekten och den långsiktiga effekten är gjord på inkomstfördelningen *före* den simulerade förändringen. Detta innebär att ingen hänsyn tas till rörelser i fördelningen. De simulerade förändringarna ger emellertid upphov till sådana. Rörelserna följer av flera anledningar. Personer som inte ändrar sitt arbetsutbud, men vars inkomst påverkas av den simulerade förändringen kommer att förflytta sig och sitts hushålls övriga medlemmar i fördelningen till följd av den direkta inkomstförändringen. Personer som ändrar sitt arbetsutbud kommer att förflytta sig och sitt hushålls övriga medlemmar i fördelningen till följd av de inkomstförändringar som förändrat arbetsutbud leder till. Arbetsutbudsförändringar längs den extensiva marginalen (väljer mellan att arbeta eller inte) kan förväntas medföra större förflyttningar än förändringar längs den intensiva marginalen (hur många timmar de som arbetar väljer att erbjuda). Slutligen kommer de ovan nämnda rörelserna att leda till att positionen i fördelningen ändras för de som inte påverkas av den simulerade förändringen.

På grund av dessa rörelser kompletteras de direkta och långsiktiga effekterna i denna rapport med en analys av rörelsernas påverkan på inkomstfördelningen. Genom att göra en decilindelning före regelförändringen och en efter kan man studera hur många individer som byter decilgrupp i och med regelförändringen. Detta kan åskådliggöras med hjälp av en transitionsmatris. I en sådan redovisas hur många individer som rört sig från en decilgrupp till en annan eller stannat kvar.

Vidare är det intressant att studera hur mycket medelinkomsten har förändrats i respektive decilgrupp i och med regelförändringen. Observera att vi då nödvändigtvis inte följer samma individer utan att vi studerar den grupp individer som tillhör exempelvis decilgrupp 4 före regelförändringen och därefter de som tillhör den nya decilgrupp 4. Ytterligare intressant att studera, med hjälp av dessa två inkomstindelningar, är hur decilgränsen för respektive

decilgrupp har förändrats i förhållande till medianinkomsten i och med regelförändringen. Denna analys visar på om det har och var det har skett en förtätning eller ökad spridning i inkomstfördelningen.

3 Jobbskatteavdragets utformning

År 2007 infördes det första jobbskatteavdraget. Därefter följde utvidgningar av jobbskatteavdraget i ytterligare tre steg. I tabell 4 redovisas jobbskatteavdraget så som det var enligt 2013-års regler.[7] I Budgetpropositionen för 2014 föreslog regeringen ett femte steg i jobbskatteavdraget. Riksdagen antog detta och från och med 1 januari 2014 är jobbskatteavdraget så som redovisas i tabell 5.[8]

Tabell 4 Jobbskatteavdraget 2013 för de som inte fyllt 65 år vid årets ingång

Arbetsinkomst	Skattereduktion
– 0,91 PBB	(AI-GA)*KI
0,91 PBB – 2,72 PBB	(0,91 PBB + 0,304 * (AI-0,91 PBB) – GA) * KI
2,72 PBB – 7,00 PBB	(1,461 PBB + 0,095 * (AI – 2,72 PBB) – GA) * KI
7,00 PBB –	(1,868 PBB – GA) * KI

Anm: PBB=prisbasbelopp, AI=arbetsinkomst, GA=grundavdrag, KI=Skattesatsen för kommunal inkomstskatt. Källa: Finansdepartementet (2012).

Tabell 5 Jobbskatteavdraget 2014 för de som inte fyllt 65 år vid årets ingång

Arbetsinkomst	Skattereduktion
– 0,91 PBB	(AI-GA)*KI
0,91 PBB – 2,94 PBB	(0,91 PBB + 0,332 * (AI-0,91 PBB) – GA) * KI
2,94 PBB – 8,08 PBB	(1,584 PBB + 0,111 * (AI – 2,94 PBB) – GA) * KI
8,08 PBB –	(2,155 PBB – GA) * KI

Anm: PBB=prisbasbelopp, AI=arbetsinkomst, GA=grundavdrag, KI=Skattesatsen för kommunal inkomstskatt. Källa: Finansdepartementet (2013).

Hela jobbskatteavdraget (steg 1–5) uppgår 2014 till 100 miljarder kronor. Detta innebär högre disponibel inkomst för hushållen med 100 miljarder kronor jämfört med om jobbskatteavdraget inte skulle ha införts i dess olika steg fram till och med 2014. Detta är dock bara den direkta effekten. Arbetsutbudet kan ha anpassats till viss del sedan skattereduktionen infördes eftersom steg 1–4 infördes under åren 2007-2010. I analysen utgår vi från 2014 års ekonomiska miljö, vilken bygger på en framskrivning av statistik från 2011. Ett införande av jobbskatteavdraget i denna ekonomiska miljö blir därför inte fullt ut det samma som om jobbskatteavdraget steg 1–4 aldrig hade införts 2007–2010.

Den direkta offentligfinansiella effekten av att införa det femte steget i jobbskatteavdraget beräknas i FASIT till ca 12,0 miljarder kronor 2014, det vill säga statens skatteintäkter minskar med 12,0 miljarder kronor genom att skattereduktionen för arbetsinkomster ökar. Hushållens disponibla inkomst ökar därmed med lika mycket.

[7] Prop. 2009/10:42, bet. 2009/10:SkU23, rskr. 2009/10:110, SFS 2009:1452.
[8] Prop. 2013/14:1, bet. 2013/14:FiU1, rskr. 2013/14:56, SFS 2013:960.

4 Jobbskatteavdraget steg 1–5

Nedan följer först en beskrivning av den direkta fördelningseffekten av att införa jobbskatteavdraget i sin helhet i 2014 års ekonomiska miljö. Därefter följer en beskrivning av de långsiktiga effekterna efter att arbetsutbudet har anpassats. I båda dessa steg utvidgas analysen genom att individernas förflyttningar relativt andra i inkomstfördelningen studeras närmare. I analysen av den långsiktiga effekten studeras effekten på inkomstfördelningen mer i detalj.

4.1 Statisk effekt – fördelningseffekter

I tabell 6 redovisas den procentuella förändringen av medelvärdet av justerad disponibel inkomst per decilgrupp av att införa jobbskatteavdraget 2014. I den andra kolumnen redovisas den direkta statiska effekten för individer som tillhör respektive decilgrupp före införandet av jobbskatteavdraget. I den tredje kolumnen redovisas den procentuella förändringen av medelinkomsten vid jämförelse mellan respektive decilgrupp före och efter ett införande av jobbskatteavdraget. I den tredje kolumnen beaktas således rörelserna i inkomstfördelningen.

De hushåll som har arbetsinkomster får genom införandet av jobbskatteavdraget en högre disponibel inkomst. Hushåll med arbetsinkomst flyttar sig uppåt i inkomstfördelningen medan hushåll som har låg eller helt saknar arbetsinkomst rör sig nedåt i inkomstfördelningen. Beaktas det faktum att individer med arbetsinkomster i de lägre decilgrupperna passerar individer med låga eller inga arbetsinkomster i inkomstfördelningen, försvinner en del av den positiva effekten på medelinkomsten i de lägre decilgrupperna. I tabell 6 ser vi att det framför allt är i decilgrupp 1–4 som det blir en skillnad mellan den andra och tredje kolumnen. Skillnaden blir störst i de lägre decilgrupperna eftersom hushåll i de lägre decilgrupperna har en större andel av sina inkomster från annat än arbete, till exempel pensioner, sjukpenning, bostadsbidrag etc. Det är alltså fler som blir passerade i inkomstfördelningen i de lägre decilgrupperna än i de högre decilgrupperna.

Tabell 6 Procentuell förändring av medelvärdet av justerad disponibel inkomst per decilgrupp när jobbskatteavdraget införs

Decilgrupp	**Direkt effekt** (förändring av medelvärdet för de som före regelförändringen tillhörde respektive decilgrupp)	**Förändring av medelvärdet i respektive decilgrupp** (decilindelning gjord för respektive efter regelförändring)
1	3,81	3,51
2	4,49	4,05
3	5,20	5,09
4	6,43	6,27
5	6,96	6,99
6	7,52	7,56
7	7,46	7,56
8	7,43	7,52
9	6,72	6,78
10	3,73	3,79

Källa: Konjunkturinstitutet med hjälp av FASIT HEK2011 v5.

I tabell 7 redovisas vilken decilgrupp en individ befann sig i före respektive efter den simulerade regelförändringen. Det sker rörelser både uppåt och nedåt.

Eftersom det bara är den direkta effekten som analyseras i detta avsnitt beror rörelserna uppåt och nedåt på i vilken utsträckning hushållet har arbetsinkomster men inte på förändrat arbetsutbud. Ett införande av jobbskatteavdraget innebär att hushåll med arbetsinkomster får betala mindre i inkomstskatt. Inkomsterna hos de hushåll som inte har arbetsinkomster påverkas inte direkt av införandet av regelförändringen. Dessa flyttar därmed nedåt i inkomstfördelningen och kan komma att tillhöra en lägre decilgrupp. På motsvarande sätt förflyttas individer i hushåll som direkt påverkas av förändringen uppåt i inkomstfördelningen.

I tabell 7 ser vi bara de som byter mellan decilgrupper. Det sker också omflyttningar inom decilgrupperna. Dessa kan man se om man exempelvis studerar inkomstfördelningen uppdelat på percentilgrupper.

Tabell 7 Decilgruppstillhörighet före och efter (exkl. arbetsutbudseffekter) ett införande av jobbskatteavdraget

1000-tal individer		Decilgrupp efter									
		1	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**	**7**	**8**	**9**	**10**
Decilgrupp före	**1**	*894*	45	1	0	0	0	0	0	0	0
	2	46	*779*	115	0	0	0	0	0	0	0
	3	0	115	*706*	118	0	0	0	0	0	0
	4	0	0	118	*687*	134	0	0	0	0	0
	5	0	0	0	134	*690*	116	0	0	0	0
	6	0	0	0	0	116	*721*	102	0	0	0
	7	0	0	0	0	0	102	*762*	75	0	0
	8	0	0	0	0	0	0	75	*812*	53	0
	9	0	0	0	0	0	0	0	53	*856*	31
	10	0	0	0	0	0	0	0	0	31	*909*

Anm: Tabellen ska läsas på följande sätt: i t.ex. decilgrupp 3 finns det efter införandet av hela jobbskatteavdraget (steg 1-5) 706 000 individer kvar av de som ursprungligen fanns i decilgrupp 3. 233 000 individer har lämnat decilgrupp 3; av dem är 118 000 nu i decilgrupp 4 och 115 000 i decilgrupp 2. Samtidigt halkade 118 000 individer, som före reformen befann sig i decilgrupp 4, ner i decilgrupp 3; 115 000 individer kommer från decilgrupp 2; samt 1 000 från decilgrupp 1. I decilgrupp 3 – liksom i alla andra decilgrupper – finns det, både före och efter jobbskatteavdragen, 940 000 individer. Avrundningsfel gör emellertid att antalet redovisade individer kan skifta något.
Källa: Konjunkturinstitutet med hjälp av FASIT HEK2011 v5.

I tabell 8 redovisas hur decilgränserna förhåller sig till medianen i inkomstfördelningen före och efter ett införande av jobbskatteavdraget. Avståndet till medianinkomsten ökar i den undre halvan av inkomstfördelningen och framförallt upp till och med decilgrupp 3 (p50/p30). Avståndet till medianen minskar något i decilgrupp 7 och uppåt. Minskningen i de övre decilgrupperna är dock mindre än ökningen i de lägre decilgrupperna. Den direkta effekten av jobbskatteavdraget innebär således en ökad inkomstspridning. Ginikoefficienten visar dock på tredje decimalen på en liten minskad inkomstspridning (se kommentar angående Ginikoefficienten i analysen av den långsiktiga effekten).

Tabell 8 Förändring av decilgränser jämfört med medianen

	Exklusive jobbskatteavdraget	Inklusive jobbskatteavdraget	Differens	Procentuell förändring
p10/p50	0,552	0,534	0,018	3,25%
p20/p50	0,694	0,670	0,023	3,37%
p30/p50	0,796	0,784	0,012	1,50%
p40/p50	0,900	0,893	0,008	0,83%
p50/p50	1,000	1,000	0,000	0,00%
p60/p50	1,115	1,116	0,001	0,09%
p70/p50	1,256	1,254	-0,002	-0,17%
p80/p50	1,452	1,446	-0,005	-0,36%
p90/p50	1,787	1,768	-0,019	-1,07%
Median=p50	206 136	221 744	15 608	-
Gini	0,295	0,294	-	-

Källa: Konjunkturinstitutet med hjälp av FASIT HEK2011 v5.
Anm: I den fjärde och femte kolumnen har värdena normerats så att ett positivt värde innebär att avståndet till medianen har ökat och ett negativt att det minskat.

I analysen av den långsiktiga effekten analyseras effekten på inkomstfördelningen mer i detalj.

4.2 Långsiktig effekt – arbetsutbudseffekter och fördelningseffekter

I tabell 9 redovisas arbetsutbudseffekterna till följd av ett införande av jobbskatteavdraget. Införandet av jobbskatteavdraget i sin helhet leder till att det totala arbetsutbudet ökar med 2,40 procent eller motsvarande 112 704 årsarbetskrafter. Ökningen i totalt arbetsutbud är störst i den första kvartilgruppen. Cirka 1/5 av arbetsutbudsökningen sker längs den intensiva marginalen och den största ökningen sker i den lägsta kvartilgruppen. Längs den extensiva marginalen ökar antalet personer i arbete med 90 063 personer varav merparten kommer från gruppen ”övriga”. Den största ökningen sker i den första kvartilgruppen.

Tabell 9 Arbetsutbudseffekter (förändringar)

Procent, antal	Förändring	Kvartilgrupp			
		1	2	3	4
Totalt					
Arbetade timmar, procent	2,40	20,39	2,18	0,93	0,42
Årsarbetskrafter[1]	112 704	69 184	21 708	14 081	7 730
Intensiva marginalen					
Årsarbetskrafter[1]	21 297	15 334	3 581	1 947	435
Extensiva marginalen					
I arbete	90 063	58 437	15 117	10 327	6 182
Arbetslösa	-9 201				
Sjuka	-5 541				
Övriga	-73 038				

Anm: [1] En årsarbetskraft är 1 800 timmar.

I tabell 10 redovisas den procentuella förändringen av medelvärdet av justerad disponibel inkomst. Den andra kolumnen (direkt effekt) kan jämföras med den andra kolumnen i tabell 6. Skillnaderna beror på att i arbetsutbudsmodellen kan individer bara ha en status under hela året. De direkta effekterna är, i jämförelse med effekterna från den statiska simuleringen, något mindre positiva för alla decilgrupperna utom decilgrupp 9, som är marginellt mer positiv.

I andra och tredje kolumnen är det inkomsten exklusive jobbskatteavdraget som ligger till grund för decilindelningen. Arbetsutbudseffekterna förstärker den positiva effekten på justerad disponibel inkomst i alla decilgrupper (jämför andra och tredje kolumnen). Detta till följd av högre arbetsutbud. De största ökningarna ser vi i decilgrupp 1 och 2. I den fjärde kolumnen redovisas förändringen av medelvärdet i respektive decilgrupp i och med regelförändringen, inklusive anpassat arbetsutbud. I den tredje kolumnen (långsiktig effekt) beaktas inte att individer får en ny position i

inkomstfördelningen, bara att de får förändrad disponibel inkomst. I den fjärde kolumnen beaktas även att individer förflyttar sig i inkomstfördelningen.

Vid en jämförelse mellan tabell 6 (andra och tredje kolumnen) och 10 (tredje och fjärde kolumnen) ser vi att skillnaderna mellan de två sätten att göra fördelningsanalysen är större då man i analysen låter hushållen anpassa sitt arbetsutbud (tabell 10) och inte bara studerar den direkta effekten (tabell 6).

Tabell 10 Procentuell förändring av medelvärdet av justerad disponibel inkomst per decilgrupp

Decilgrupp	**Direkt effekt** (förändring av medelvärdet för de som före regelförändringen tillhörde respektive decilgrupp)	**Långsiktig effekt** (förändring av medelvärdet för de som före regelförändringen tillhörde respektive decilgrupp)	**Förändring av medelvärdet i respektive decilgrupp** (decilindelning gjord före respektive efter regelförändring)
1	2,31	13,24	7,11
2	3,49	6,52	5,15
3	4,84	6,09	6,30
4	5,87	7,07	7,09
5	6,76	7,59	8,03
6	7,07	7,63	8,22
7	7,28	7,92	8,28
8	7,22	7,55	7,91
9	6,76	6,91	7,30
10	3,69	3,87	4,11

Källa: Konjunkturinstitutet med hjälp av FASIT HEK2011 v5.

Skillnaden mellan den direkta och den långsiktiga effekten i de lägre decilgrupperna och framför allt decilgrupp 1 beror på att många som från början befann sig i decilgrupp 1 inte gör det efter regelförändringen då arbetsutbudet har anpassats. Istället tillhör individer från tidigare högre decilgrupper efter regelförändringen decilgrupp 1. Detta blir tydligt när vi tittat på transitionsmatrisen (se tabell 11).

I tabell 11 redovisas decilgruppstillhörighet före respektive efter regelförändringen då hushållen har anpassat sitt arbetsutbud. Rörelser nedåt i inkomstfördelningen sker främst till decilgruppen nedanför ursprunglig decilgrupp. I några decilgrupper sker även en liten förflyttning två till fyra decilgrupper ner i inkomstfördelningen. En förklaring till dessa rörelser är ett minskat arbetsutbud hos en del individer till följd av korseffekter inom ett hushåll, det vill säga att hushållsmedlemmars arbetsutbud påverkar varandras arbetsutbud. En ytterligare förklaring är att hushåll som inte påverkas av jobbskatteavdraget på grund av att de saknar arbetsinkomster halkar längre ner i inkomstfördelningen.

De som i modellen, till följd av jobbskatteavdraget, börjar arbeta eller som ökar sitt arbetsutbud får en högre disponibel inkomst. Det innebär att de rör sig uppåt i inkomstfördelningen. Rörelserna uppåt i inkomstfördelningen är fler och längre i de två lägsta decilgrupperna jämfört med övriga. Bakom dessa längre förflyttningar ligger framför allt individer, som tidigare inte arbetat, som i modellen på grund av regelförändringen börjar arbeta.

När individer rör sig uppåt i inkomstfördelningen rör sig samtidigt andra sig nedåt. De som rör sig nedåt i decilgrupperna har högre disponibla inkomster än de som lämnar decilgruppen hade före regelförändringen. Detta innebär en ökning av medelvärdet av den disponibla inkomsten i de lägre decilgrupperna. Hur mycket medelvärdet i respektive decilgrupp påverkas beror på inflödet av individer från högre respektive lägre decilgrupper och dessa individers inkomster i förhållande till medelvärdet i måldecilgruppen.

Tabell 11 Decilgruppstillhörighet före och efter ett införande av jobbskatteavdraget (inkl. arbetsutbudseffekter)

1000-tal individer		Decilgrupp efter									
		1	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**	**7**	**8**	**9**	**10**
Decilgrupp före	**1**	*839*	45	24	8	11	3	4	2	1	1
	2	99	*725*	77	10	13	4	6	4	0	0
	3	0	167	*665*	88	6	4	3	4	1	0
	4	0	0	169	*657*	85	14	6	4	2	0
	5	0	0	3	175	*647*	98	7	6	1	1
	6	0	0	1	1	174	*679*	74	5	3	1
	7	0	0	0	0	1	135	*735*	59	6	3
	8	0	0	0	0	0	1	103	*770*	61	2
	9	0	0	0	0	1	0	0	83	*817*	38
	10	0	0	0	0	0	0	0	1	45	*892*

Källa: Konjunkturinstitutet med hjälp av FASIT HEK2011 v5.

I tabell 12 redovisas hur decilgränserna förhåller sig till medianen i inkomstfördelningen före och efter ett införande av jobbskatteavdraget efter att arbetsutbudet anpassats. Avståndet till medianinkomsten ökar för de lägre decilgrupperna. För decilgrupp 6 och 7 ser vi att det har skett en ökad spridning medan spridningen i decilgrupp 8 och 9 verkar ha minskat. Dock är ökningen av spridningen större i de lägre decilgrupperna.

Tabell 12 Förändring av decilgränser jämfört med medianen

	Exklusive jobbskatteavdraget	Inklusive jobbskatteavdraget	Differens	Procentuell förändring
p10/p50	0,560	0,547	0,013	2,35%
p20/p50	0,688	0,671	0,017	2,46%
p30/p50	0,796	0,786	0,010	1,20%
p40/p50	0,899	0,897	0,002	0,27%
p50/p50	1,000	1,000	0,000	0,00%
p60/p50	1,111	1,113	0,002	0,15%
p70/p50	1,245	1,248	0,003	0,24%
p80/p50	1,424	1,417	-0,006	-0,45%
p90/p50	1,719	1,702	-0,018	-1,02%
Median=p50	217 845 kr	235 313 kr	17 468 kr	-
Gini	0,285	0,282	-	-

Källa: Konjunkturinstitutet med hjälp av FASIT HEK2011 v5.
Anm: I den fjärde och femte kolumnen har värdena normerats så att ett positivt värde innebär att avståndet till medianen har ökat och ett negativt att det minskat.

Ginikoefficienten visar dock på tredje decimalen att det har skett en minskad inkomstspridning. En svaghet i Ginikoefficienten är att den är känslig för relativa förändringar kring medianen i inkomstfördelningen (Canberra Group, 2011). Denna känslighet uppstår på grund av att Ginikoefficienten beräknas utifrån rangordning av populationens inkomster. Störst sannolikhet för att rangordningen ska ändras finns i den tätaste delen av inkomstfördelningen, och denna är i mitten av inkomstfördelningen. Både i tabell 12 men även i figur 1a och b nedan ser vi att förändringen i inkomstspridningen är större utanför mitten av inkomstfördelningen. I figur 1a redovisas motsvarande det i fjärde kolumnen i tabell 12 men uppdelat på alla percentiler. I figur 1b redovisas motsvarande för percentil 5 till percentil 95.

Figur 1a Förändrad inkomstspridning per percentil vid ett införande av jobbskatteavdraget (positivt värde innebär ökad spridning)

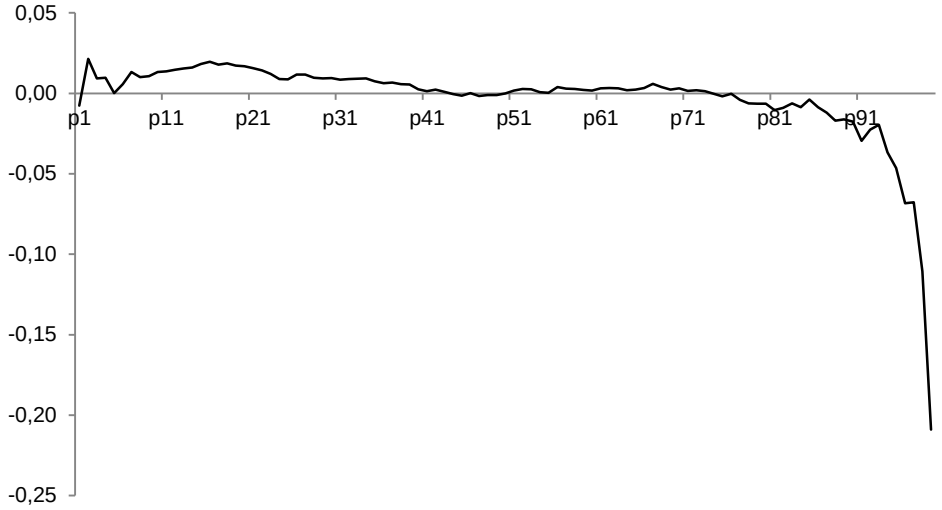

Anm: Positivt värde innebär ökad spridning och negativt värde innebär minskad spridning.

Figur 1b Förändrad inkomstspridning (p5–p95) per percentil vid ett införande av jobbskatteavdraget (positivt värde innebär ökad spridning)

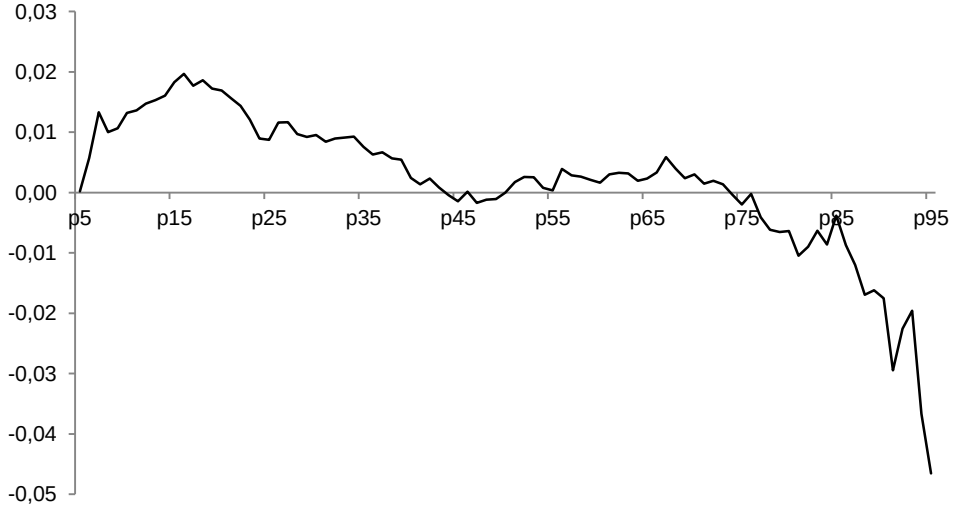

Anm: Positivt värde innebär ökad spridning och negativt värde innebär minskad spridning.

Det sker en ökad inkomstspridning fram till p45. Sedan sker det en ökad spridning i intervallet p50–p75.

Vid en jämförelse mellan den direkta effekten (tabell 8) och den långsiktiga effekten (tabell 12) ser vi att spridningen i inkomstfördelningen inte ökar fullt lika mycket då arbetsutbudet har anpassats. Individer som i analysen av den direkta effekten inte arbetade kan i analysen av den långsiktiga effekten ha börjat arbeta. Detta gör att individen kan röra sig uppåt i inkomstfördelningen på lång sikt (beror dock på hur arbetsutbudet hos individer runt om kring denna individ i inkomstfördelningen anpassas). Men även vid ett beaktande av arbetsutbudet innebär jobbskatteavdraget en något ökad inkomstspridning, särskilt i den nedre delen av inkomstfördelningen, allt annat lika.

I figur 2 studeras även Lorenzkurvan före och efter regelförändringen inklusive anpassat arbetsutbud.

Figur 2 Lorenzkurvan före och efter ett införande av jobbskatteavdraget (positivt värde innebär ökad spridning)

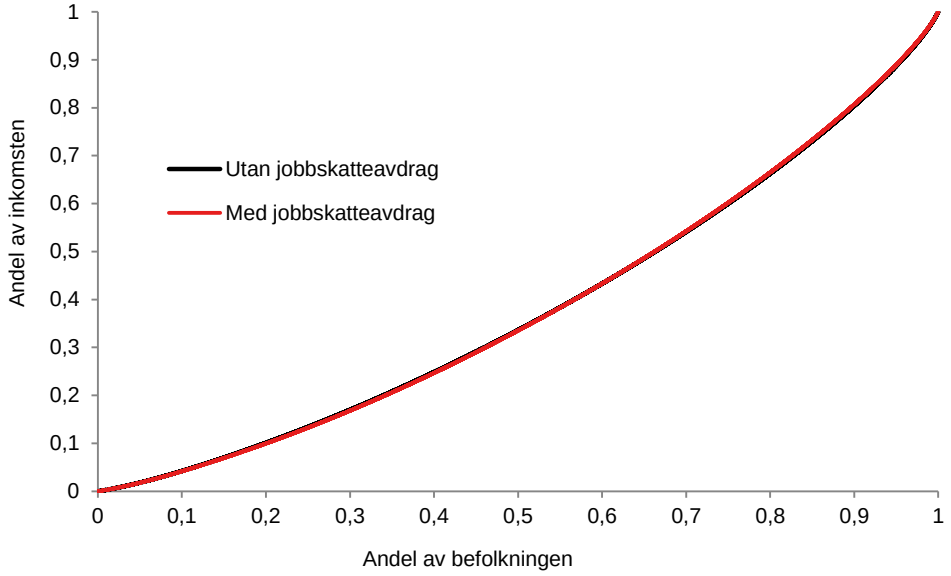

Vid en förstoring av diagrammet går det att se att upp till ca 59 procent av befolkningen hamnar Lorenz-kurvan, då jobbskatteavdraget har införts, något under kurvan innan jobbskatteavdraget införs. Därefter hamnar Lorenz-kurvan, då jobbskatteavdraget har införts, något över kurvan innan jobbskatteavdraget införs.

Att med hjälp av en modellsimulering analysera alla stegen i jobbskatteavdraget sammantaget medför att vi varit tvungna till en del förenklande antaganden. Simuleringen genomförs i 2014 års ekonomiska miljö som bygger på en framskrivning av statistik från 2011. Ett införande av jobbskatteavdraget i denna ekonomiska miljö blir därför inte det samma som om jobbskatteavdraget steg 1–4 aldrig hade införts. Arbetsutbudet i urvalet från 2011 kan ha påverkats av att jobbskatteavdraget steg 1–4 redan införts.

Samtidigt som jobbskatteavdraget infördes har även ett jobbskatteavdrag för personer över 64 år införts och även ett förhöjt grundavdrag för personer över

64 år. Den direkta effekten av dessa förändringar är att personer över 64 år har fått ta del av skattesänkningar och därmed har deras disponibla inkomst blivit högre. Det har även skett förändringar inom arbetslöshetsförsäkringen, sjukpenningen och sjuk- och aktivitetsersättningen, vilket har bidragit till lägre disponibel inkomst för hushåll som tar del av dessa socialförsäkringar.

5 Femte steget i jobbskatteavdraget

Nedan följer först en beskrivning av den direkta fördelningseffekten av att införa det femte steget i jobbskatteavdraget. Därefter följer en beskrivning av de långsiktiga effekterna efter att arbetsutbudet har anpassats. I båda dessa steg utvidgas analysen genom att individernas förflyttningar relativt andra i inkomstfördelningen studeras närmare. Effekten är tydligast i analysen av de långsiktiga effekterna. Precis som för jobbskatteavdraget steg 1-5 studeras effekten på inkomstfördelningen mer i detalj i analysen av den långsiktiga effekten.

5.1 Statisk effekt – fördelningseffekter

I tabell 13 redovisas den procentuella förändringen av medelvärdet av justerad disponibel inkomst per decilgrupp av att införa det femte steget i jobbskatteavdraget 2014. I den andra kolumnen redovisas den direkta statiska effekten för individer som tillhör respektive decilgrupp före införandet av det femte steget. I den tredje kolumnen redovisas den procentuella förändringen av medelinkomsten vid jämförelse mellan respektive decilgrupp före och efter ett införande av det femte steget.

Av tabellen framgår det att det inte är någon större skillnad mellan de olika sätten att redovisa effekten. Detta beror på att förändringen av den justerade disponibla inkomsten är liten relativt hushållens totala dito och att det endast är den statiska effekten som analyseras här, det vill säga inget ändrat beteende till följd av regelförändringen har beaktats i analysen. Rörelserna i inkomstfördelningen är därmed relativt små. Detta kan jämföras med de större skillnaderna vi kunde se i tabell 6 när analysen omfattade hela jobbskateavdraget.

Tabell 13 Procentuell förändring av medelvärdet av justerad disponibel inkomst per decilgrupp när det femte steget i jobbskatteavdraget införs

Decilgrupp	Direkt effekt (förändring av medelvärdet för de som före regelförändringen tillhörde respektive decilgrupp)	Förändring av medelvärdet i respektive decilgrupp (decilindelning gjord för respektive efter regelförändring)
1	0,25	0,24
2	0,36	0,36
3	0,50	0,50
4	0,64	0,63
5	0,75	0,75
6	0,85	0,85
7	0,88	0,88
8	0,92	0,92
9	0,84	0,84
10	0,48	0,47

Källa: Konjunkturinstitutet med hjälp av FASIT HEK2011 v5.

I tabell 14 redovisas decilgruppstillhörigheten före respektive efter förändringen. Det är få individer som byter decilgruppstillhörighet uppåt eller nedåt i den statiska analysen.

Eftersom det bara är den direkta effekten som analyseras i detta avsnitt beror rörelserna uppåt på att hushållet har arbetsinkomster och att man därmed får ta del av det utökade jobbskatteavdraget. Rörelser nedåt beror på att andra har fått ta del av det ytterligare jobbskatteavdraget i större utsträckning och därmed kunnat öka sin disponibla inkomst mer. Hushåll som saknar arbetsinkomst kan inte ta del av jobbskatteavdraget och har därmed hamnat på en lägre position i inkomstfördelningen.

Tabell 14 Decilgruppstillhörighet före och efter (exkl. arbetsutbudseffekter) ett införande av det femte steget i jobbskatteavdrag

1000-tal individer		Decilgrupp efter									
		1	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**	**7**	**8**	**9**	**10**
Decilgrupp före	**1**	*934*	5	0	0	0	0	0	0	0	0
	2	5	*921*	13	0	0	0	0	0	0	0
	3	0	13	*909*	18	0	0	0	0	0	0
	4	0	0	18	*907*	15	0	0	0	0	0
	5	0	0	0	15	*916*	9	0	0	0	0
	6	0	0	0	0	9	*916*	15	0	0	0
	7	0	0	0	0	0	15	*915*	10	0	0
	8	0	0	0	0	0	0	10	*922*	7	0
	9	0	0	0	0	0	0	0	7	*926*	6
	10	0	0	0	0	0	0	0	0	6	*934*

Källa: Konjunkturinstitutet med hjälp av FASIT HEK2011 v5.

I tabell 15 redovisas hur decilgränserna förhåller sig till medianen i inkomstfördelningen före och efter ett införande av det femte steget i jobbskatteavdraget. Avståndet till medianinkomsten ökar i den undre halvan av inkomstfördelningen och då framförallt upp till och med decilgrupp 3 (p50/p30). Vi ser även att avståndet till medianinkomsten ökar i den övre halvan (dock inte i decilgrupp 6). Avståndsökningen i den övre halvan är dock mindre än avståndstökningen i den nedre halvan. De som blir kvar i de lägre decilgrupperna blir därmed, relativt andra, fattigare. Ginikoefficienten ändras inte på tredje decimalen, det vill säga förändringarna i inkomstfördelningen är små.

Tabell 15 Förändring av decilgränser jämfört med medianen

	Exklusive jobbskatteavdraget	Inklusive jobbskatteavdraget	Differens	Procentuell förändring
p10/p50	0,537	0,534	0,003	0,47%
p20/p50	0,673	0,670	0,003	0,39%
p30/p50	0,786	0,784	0,002	0,22%
p40/p50	0,894	0,893	0,001	0,07%
p50/p50	1,000	1,000	0,000	0,00%
p60/p50	1,116	1,116	0,000	-0,02%
p70/p50	1,254	1,254	0,000	0,03%
p80/p50	1,445	1,446	0,001	0,10%
p90/p50	1,767	1,768	0,001	0,04%
Median=p50	219 952	221 744	1 792	-
Gini	0,294	0,294	-	-

Källa: Konjunkturinstitutet med hjälp av FASIT HEK2011 v5.
Anm: I den fjärde och femte kolumnen har värdena normerats så att ett positivt värde innebär att avståndet till medianen har ökat och ett negativt att det minskat.

I analysen av den långsiktiga effekten analyseras effekten på inkomstfördelningen mer i detalj.

5.2 Långsiktig effekt – arbetsutbudseffekter och fördelningseffekter

I tabell 16 redovisas arbetsutbudseffekterna till följd av ett införande av det femte steget av jobbskatteavdraget. Höjningen av jobbskatteavdraget leder till att det totala arbetsutbudet ökar med 0,27 procent eller motsvarande 12 823 årsarbetskrafter. Ökningen i totalt arbetsutbud är störst i den första kvartilgruppen. Cirka 1/3 av arbetsutbudsökningen sker längs den intensiva marginalen och den största ökningen sker i den lägsta kvartilgruppen. Längs den extensiva marginalen ökar antalet personer i arbete med 8 311 personer varav merparten kommer från gruppen ”övriga”. Den största ökningen sker i den första kvartilgruppen.

Tabell 16 Arbetsutbudseffekter – redovisade förändringar

Procent, antal	Förändring	Kvartilgrupp			
		1	2	3	4
Totalt					
Arbetade timmar, procent	0,27	1,98	0,40	0,09	0,07
Årsarbetskrafter[1]	12 823	6 062	3 930	1 480	1 351
Intensiva marginalen					
Årsarbetskrafter[1]	4 309	2 441	1 232	281	355
Extensiva marginalen					
I arbete	8 311	4 488	2 137	763	922
Arbetslösa	-759				
Sjuka	-623				
Övriga	-6 930				

Anm: [1] En årsarbetskraft är 1 800 timmar/år.

I tabell 17 redovisas den procentuella förändringen av medelvärdet av justerad disponibel inkomst. Den andra kolumnen (direkt effekt) kan jämföras med den andra kolumnen i tabell 13. Skillnaderna beror på att i arbetsutbudsmodellen kan individer bara ha en status under hela året. De direkta effekterna är, i jämförelse med effekterna från den statiska simuleringen, något mindre positiva för de två lägsta decilgrupperna och något mer positiv för övriga decilgrupper.

I den andra och tredje kolumnen är det inkomsten exklusive det femte steget i jobbskatteavdraget som ligger till grund för decilindelningen. Arbetsutbudseffekterna förstärker den positiva effekten på justerad disponibel inkomst i alla decilgrupper (jämför första och andra kolumnen). Detta till följd av högre arbetsutbud. De största ökningarna ser vi decilgrupp 1 och 4. I den fjärde kolumnen redovisas förändringen av medelvärdet i respektive decilgrupp före förändringen med medelvärdet efter förändringen inklusive anpassat arbetsutbud.

Jämför vi den långsiktiga effekten (den tredje kolumnen) med förändringen av medelvärdet i respektive decilgrupp (den fjärde kolumnen), det vill säga då vi inte nödvändigtvis jämför samma individer före och efter regelförändringen, ser vi att det är betydligt större skillnader jämfört med vad vi såg i tabell 13. Skillnaden mellan tabell 13 och 17 är att i tabell 17 har effekterna på arbetsutbudet inkluderats. I den tredje kolumnen (långsiktig effekt) beaktas inte att individer förflyttar sig i inkomstfördelningen, bara att de får förändrad disponibel inkomst. I den fjärde kolumnen beaktas även att individer förflyttar sig i inkomstfördelningen.

Tabell 17 Procentuell förändring av medelvärdet av justerad disponibel inkomst per decilgrupp när det femte steget i jobbskatteavdraget införs

Decilgrupp	**Direkt effekt** (förändring av medelvärdet för de som före regelförändringen tillhörde respektive decilgrupp)	**Långsiktig effekt** (förändring av medelvärdet för de som före regelförändringen tillhörde respektive decilgrupp)	**Förändring av medelvärdet i respektive decilgrupp** (decilindelning gjord före respektive efter regelförändring)
1	0,20	0,98	0,52
2	0,31	0,52	0,50
3	0,53	0,62	0,68
4	0,68	1,02	0,83
5	0,81	0,92	0,98
6	0,90	0,93	1,02
7	0,97	1,02	1,09
8	0,94	0,96	1,01
9	0,92	0,95	0,94
10	0,54	0,59	0,60

Anm: Förändringen avser medelvärdet i decilgruppen.
Källa: Konjunkturinstitutet med hjälp av FASIT HEK2011 v5.

I tabell 18 redovisas decilgruppstillhörighet före respektive efter regelförändringen efter anpassat arbetsutbud. Rörelser nedåt i inkomstfördelningen sker främst till decilgruppen nedanför ursprunglig

decilgrupp (från decilgrupp 5 och 7 sker även en liten förflyttning två decilgrupper ner i inkomstfördelningen). En förklaring till dessa rörelser är ett minskat arbetsutbud hos en del individer till följd av korseffekter inom ett hushåll. En ytterligare förklaring är att hushåll som inte påverkas av jobbskatteavdraget på grund av att de saknar arbetsinkomster halkar längre ner i inkomstfördelningen.

Tabell 18 Decilgruppstillhörighet före och efter (inkl. arbetsutbudseffekter) ett införande av det femte steget i jobbskatteavdrag

1000-tal individer		Decilgrupp efter									
		1	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**	**7**	**8**	**9**	**10**
Decilgrupp före	**1**	*925*	6	3	2	1	0	0	0	0	0
	2	13	*914*	9	0	2	0	0	1	0	0
	3	0	17	*910*	10	1	1	0	0	0	0
	4	0	0	16	*906*	10	3	1	1	1	0
	5	0	0	1	20	*902*	12	0	1	1	0
	6	0	0	0	0	22	*905*	12	0	0	0
	7	0	0	0	0	1	17	*910*	10	0	0
	8	0	0	0	0	0	0	15	*916*	8	0
	9	0	0	0	0	0	0	0	10	*924*	5
	10	0	0	0	0	0	0	0	0	5	*933*

Källa: Konjunkturinstitutet med hjälp av FASIT HEK2011 v5.

Annars är de längre förflyttningarna begränsade till rörelser uppåt i inkomstfördelningen och beror på ökat arbetsutbud. I tabell 17 såg vi att de största ökningarna på grund av arbetsutbudseffekter, det vill säga skillnaden mellan andra och tredje kolumn, skedde i decilgrupp 1 och 4. I tabell 18 ser vi att det är framför allt i dessa grupper som det har skett en förflyttning uppåt relativt hur många som är kvar respektive som flyttat nedåt.

Jämförs kolumnerna i tabell 17 ser vi att den stora förändringen mellan direkt och långsiktig effekt i decilgrupp 1 och decilgrupp 4 mattas av när vi jämför respektive decilgrupps medelvärde (fjärde kolumnen). Det är från dessa två decilgrupper som störst antal individer förflyttar sig uppåt i inkomstfördelningen. Inkomstökningen som tillkommer individer som ursprungligen tillhörde decilgrupp 1 medför att relativt många av dessa kommer att tillhöra en högre decilgrupp när det femte steget i jobbskatteavdraget införs. De individer som tillkommer den nya decilgrupp 1 och som kommer från tidigare högre decilgrupper påverkar dock medelvärdet positivt varför vi ändå ser en ökning av den justerade disponibla inkomsten jämfört med den direkta effekten i andra kolumnen.

Skillnaderna mellan tredje och fjärde kolumnen i tabell 17 är små men positiva för decilgrupp 3, 5, 6, 7 och 8.

I tabell 19 redovisas hur decilgränserna förhåller sig till medianen i inkomstfördelningen före och efter ett införande av det femte steget i jobbskatteavdraget inklusive efter anpassat arbetsutbud. Avståndet till medianinkomsten ökar något i den undre halvan av inkomstfördelningen och då framförallt upp till och med decilgrupp 3 (p50/p30). Vi ser även att

avståndet till medianinkomsten ökar i den övre halvan (dock inte i decilgrupp 8). Avståndsökningen i den övre halvan är dock mindre än avståndstökningen i den nedre halvan. De som därmed ”blir kvar” i de lägre decilgrupperna i samband med införandet av det femte steget i jobbskatteavdraget blir därmed, relativt andra, fattigare. Ginikoefficienten ändras inte på tredje decimalen, det vill säga vi talar om mycket små förändringar i inkomstfördelningen.

Tabell 19 Förändring av decilgränser jämfört med medianen

	Exklusive jobbskatteavdraget	Inklusive jobbskatteavdraget	Differens	Procentuell förändring
p10/p50	0,549	0,547	0,001	0,27%
p20/p50	0,673	0,671	0,003	0,38%
p30/p50	0,790	0,786	0,003	0,44%
p40/p50	0,897	0,897	0,000	0,02%
p50/p50	1,000	1,000	0,000	0,00%
p60/p50	1,112	1,113	0,001	0,05%
p70/p50	1,247	1,248	0,001	0,09%
p80/p50	1,418	1,417	-0,001	-0,05%
p90/p50	1,701	1,702	0,001	0,05%
Median=p50	233 117	235 313	2 196	
Gini	0,282	0,282		

Källa: Konjunkturinstitutet med hjälp av FASIT HEK2011 v5.
Anm: I den fjärde och femte kolumnen har värdena normerats så att ett positivt värde innebär att avståndet till medianen har ökat och ett negativt att det minskat.

I figur 3a redovisas motsvarande det i fjärde kolumnen i tabell 19 men uppdelat på alla percentiler. I figur 3b redovisas motsvarande för percentil 5 till percentil 95.

Figur 3a Förändrad inkomstspridning per percentil vid ett införande av det femte steget i jobbskatteavdraget (positivt värde innebär ökad spridning)

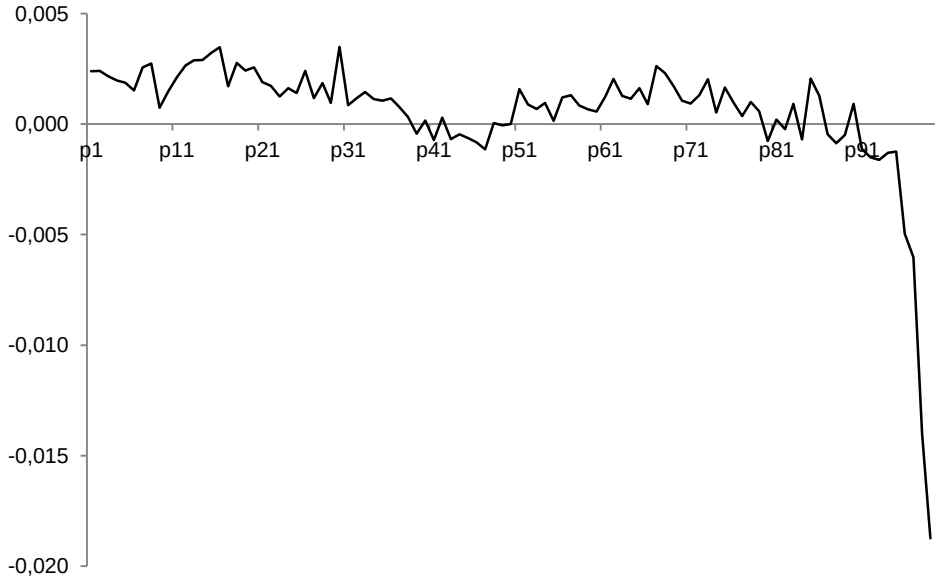

Anm: Positivt värde innebär ökad spridning och negativt värde innebär minskad spridning.

Figur 3b Förändrad inkomstspridning (p5–p95) per percentil vid ett införande av det femte steget i jobbskatteavdraget (positivt värde innebär ökad spridning)

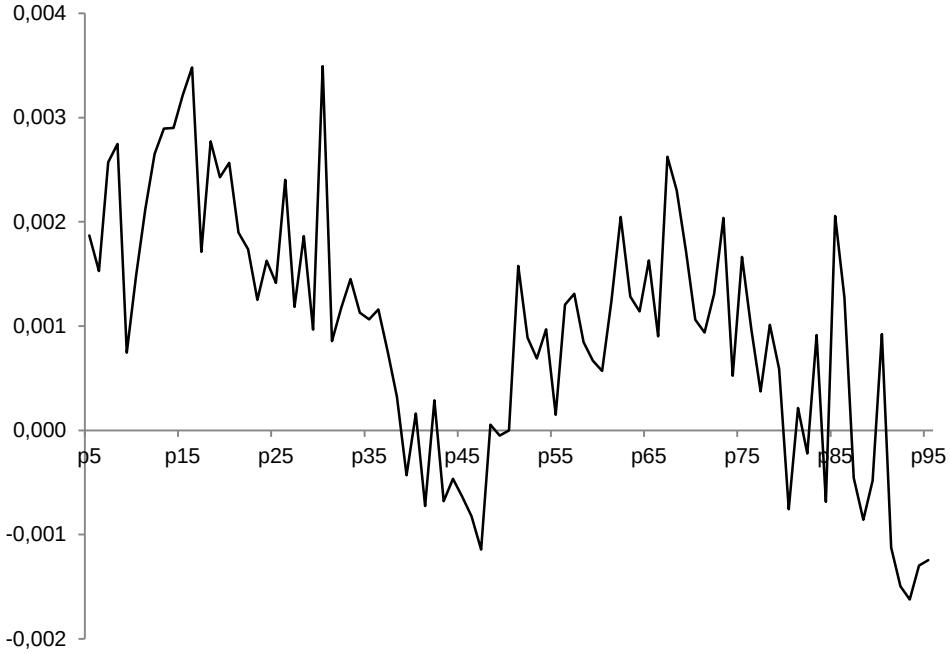

Anm: Positivt värde innebär ökad spridning och negativt värde innebär minskad spridning.

Det sker en ökad inkomstspridning fram till p40. Sedan sker det en ökad spridning i intervallet p50–p80.

Vid en jämförelse mellan den direkta statiska effekten (se tabell 15) och den långsiktiga dynamiska effekten (se tabell 19) ser vi att spridningen i inkomstfördelningen inte ökar fullt lika mycket då arbetsutbudet har anpassats. Detta beror på att individernas inkomster påverkas ytterligare positivt av att individer börjar arbeta (extensiva marginalen) men även av att individer med lågt arbetsutbud ökar sitt arbetsutbud (intensiva marginalen). De individer som inte påverkas direkt och därmed inte ändrar i sitt arbetsutbud får relativt andra dock en ännu lägre justerad disponibel inkomst om vi jämför den direkta effekten med den långsiktiga effekten. Det finns även individer som minskar sitt arbetsutbud (ökar sin fritid) men behåller i stort sin justerade disponibla inkomst till följd av ökad skattereduktion. Dessa individer kan därför hamna på en lägre placering i inkomstfördelningen än i simuleringen då enbart den direkta effekten studeras.

I figur 4 studeras även Lorenzkurvan före och efter regelförändringen inklusive anpassat arbetsutbud.

Figur 4 Lorenzkurvan före och efter ett införande av det femte steget i jobbskatteavdraget (positivt värde innebär ökad spridning)

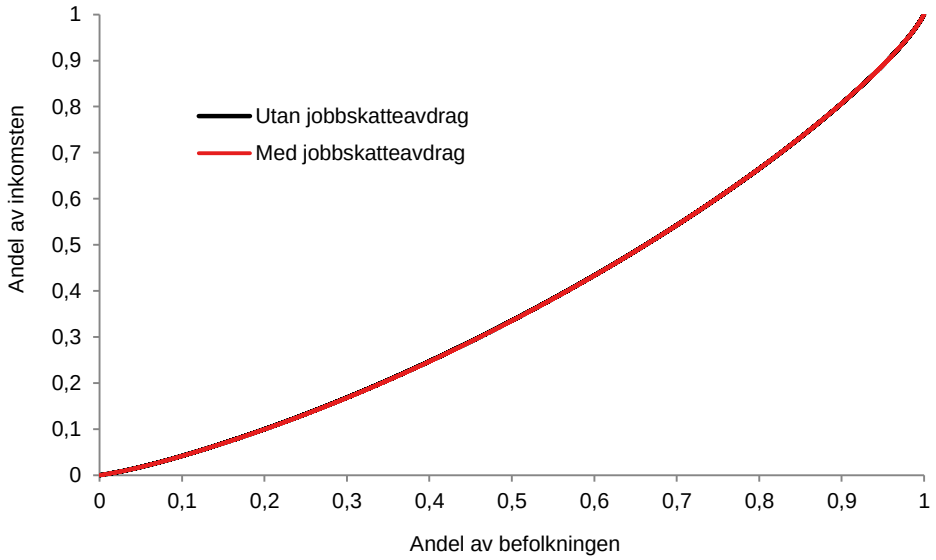

Det är ingen synlig skillnad mellan kurvorna. Vid en förstoring av diagrammet går det dock att se att upp till ca 72 procent av befolkningen hamnar Lorenz-kurvan, då jobbskatteavdraget har införts, något under kurvan innan jobbskatteavdraget införs. Därefter hamnar Lorenz-kurvan, då jobbskatteavdraget har införts, något över kurvan innan jobbskatteavdraget införs.

Av enbart det femte steget i jobbskatteavdraget är det svårt att uppmäta några skillnader i inkomstfördelningen. De små skillnader som man möjligen kan se är att inkomstspridningen har ökat mer i den nedre delen av inkomstfördelningen och mindre i den övre delen.

Referenser

Canberra Group (2011), *Handbook on Household Income Statistics*, Second Edition 2011, FN, Geneve.

Finansdepartementet (2009), Arbetsutbudseffekter av reformer på inkomstskatteområdet 2007–2009, *Rapport från ekonomiska avdelningen på Finansdepartementet (2009:1)*, Regeringskansliet.

Finansdepartementet (2010), Arbetsutbudseffekter av ett förstärkt jobbskatteavdrag och förändrad statlig inkomstskatt, *Ds 2010:37,* Regeringskansliet.

Finansdepartementet (2011), Vissa skattefrågor inför budgetpropositionen för 2012, Regeringskansliet.

Finansdepartementet (2012), Beräkningskonventioner 2013: Metoder för effektberäkningar vid ändrade skatteregler, *Rapport från skatteekonomiska enheten i Finansdepartementet*, Regeringskansliet.

Finansdepartementet (2013), Beräkningskonventioner 2014: Metoder för effektberäkningar vid ändrade skatteregler, *Rapport från skatteekonomiska enheten i Finansdepartementet*, Regeringskansliet.

Finanspolitiska rådet, (2010), Svensk Finanspolitik: Finanspolitiska rådets rapport 2010.

Flood, L. (2010), En skattepolitik för både innan- och utanförskapet, SNS.

Försäkringskassan (2011), Socialförsäkringstaket och föräldralön – ekonomi vid föräldraledighet, *Socialförsäkringsrapport (2011:11).*

Lindquist, G. S., och Wadensjö, E. (2011), Avtalsbestämda ersättningar, andra kompletterande ersättningar och arbetsutbud, *Rapport till ESO (2011:4)*, Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi.

Riksrevisionen (2009), Jobbskatteavdraget, Granskningsrapport från Riksrevisionen 2009:20.

SCB (2006), Inkomstfördelningsundersökningen 2004, *Statistiska meddelanden, HE 21 SM 0601.*

Studier i finanspolitik

2008/1 Alan Auerbach: Long-term objectives for government debt

2008/2 Roel Beetsma: A survey of the effects of discretionary fiscal policy

2008/3 Frederick van der Ploeg: Structural reforms, public investment and the fiscal stance: a prudent approach

2008/4 Anders Forslund: Den svenska jämviktsarbetslösheten: en översikt

2008/5 Per Molander och Gert Paulsson: Vidareutveckling av det finanspolitiska regelverket

2008/6 Andreas Westermark: Lönebildningen i Sverige 1966–2009

2008/7 Ann Öberg: Incitamentseffekter av slopad fastighetsskatt

2009/1 Clas Bergström: Finanskrisen och den svenska krishanteringen under hösten 2008 och vintern 2009

2009/2 Martin Flodén: Automatic fiscal stabilizers in Sweden 1998–2009

2009/3 Rikard Forslid och Karen Helene Ulltveit-Moe: Industripolitik för den svenska fordonsindustrin

2009/4 Alan B. Krueger och Mikael Lindahl: An evaluation of selected reforms to education and labour market policy in Sweden

2009/5 Per Molander: Net wealth analysis and long-term fiscal policymaking

2009/6 Oskar Nordström Skans: Varför är den svenska ungdomsarbetslösheten så hög?

2009/7 Gabriella Sjögren Lindquist och Eskil Wadensjö: Arbetsmarknaden för de äldre

2010/1 Michael Bergman: Hur varaktig är en förändring i arbetslösheten?

2010/2 Michael Bergman: Har finanspolitik omvända effekter under omfattande budgetsaneringar? Den svenska budgetsaneringen 1994–1997

2010/3 Huixin Bi och Eric M. Leeper: Sovereign debt risk premia and fiscal policy in Sweden

2010/4 David Dreyer Lassen: Fiscal consolidations in advanced industrialized democracies: Economics, politics, and governance

2010/5 Pathric Hägglund och Peter Skogman Thoursie: De senaste reformerna inom sjukförsäkringen: En diskussion om deras förväntade effekter

2010/6 Christopher A Pissarides: Regular education as a tool of countercyclical employment policy

2010/7 Per Skedinger: Hur fungerar arbetsmarknadspolitiken under olika konjunkturlägen?

2010/8 Lars Calmfors: Fiscal policy coordination in Europe

2010/9 Lars Calmfors: The role of independent fiscal policy institutions

2011/1 Helge Bennmarker, Lars Calmfors och Anna Larsson: Wage formation and the Swedish labour market reforms 2007–2009

2011/2 Michael Bergman: Tidsbestämning av svensk konjunktur 1970–2010

2011/3 Peter Fredriksson och Jonas Vlachos: Reformer och resultat: Kommer regeringens utbildningsreformer att ha någon betydelse?

2012/1 Christian Hagist, Stefan Moog och Bernd Raffelhüschen: A generational accounting analysis of Sweden

2012/2 Göran Hjelm och Ulla Robling: Utveckling av de offentliga finanserna till 2020 vid fem olika makroekonomiska scenarier

2012/3 Georg Marthin: Measuring mismatch in the Swedish labour market

2012/4 Jesper Roine: Varför ska vi bry oss om fördelningsfrågor? En översikt om relationen mellan ekonomi, politik och fördelning

2012/5 Gabriella Sjögren Lindquist och Eskil Wadensjö: Inkomstfördelningen bland pensionärer

2012/6 Daniel Waldenström: Regeringen och ojämnlikheten: En granskning av budgetens fördelningspolitiska redogörelser 1992–2011

2013/1 Per Molander och Jörgen Holmquist: Reforming Sweden's budgetary institutions – background, design and experiences

2013/2 Konjunkturinstitutet: Effekter på inkomstfördelning och arbetsutbud av olika regelförändringar simulerade med FASIT

2013/3 Statens väg- och transportforskningsinstitut (VTI): Systemfel i transportsektorn

2013/4 Erling Steigum: Sovereign wealth funds for macroeconomic purposes

2013/5 Peter Birch Sørensen: The Swedish housing market: Trends and risks

2014/1 Niklas Bengtsson, Per-Anders Edin och Bertil Holmlund: Löner, sysselsättning och inkomster – ökar klyftorna i Sverige?

2014/2 Dirk Niepelt: Financial policy

2014/3 Konjunkturinstitutet: Analys av rörelser i inkomstfördelningen vid införandet av jobbskatteavdraget

2014/4 Konjunkturinstitutet: Den offentliga sektorns skulder och finansiella tillgångar